



Monumentnummer*: 531875

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 05 december 2014
Kadaster deel/nr 82967/36

*Woonplaats** Heukelum
*Gemeente** West Betuwe
*Provincie** Gelderland

Locatiennaam Spijk
Locatieomschrijving Tussenstelling Nieuwe Zuider Lingedijk

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Vuren	N			819
Vuren	N			89

*Omschrijving***

Cluster 71.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

KEERSLUISJE (schut), als onderdeel van de waterwerken langs en nabij de Nieuwe Zuiderlingedijk, die moesten dienen als inlaat en kering bij het eventueel inunderen van de aangrenzende, westelijke Tielerwaard. Het sluisje ligt ten zuiden van de Zuider Lingedijk, die aansluit op de Nieuwe Zuiderlingedijk. Het verdedigingssysteem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie was in de eerste plaats gebaseerd op het gecontroleerd onder water zetten van (grote) terreinoppervlakken. Gecontroleerde inundatie vergde een ingenieus systeem van waterwerken, zoals sluisen, stuwen en kanalen, waarmee het noodzakelijke peil snel en binnen nauwe grenzen gesteld en gehandhaafd kon worden. Er werden vele verschillende typen sluisen toegepast, afhankelijk van de plaats waar ze in het systeem functioneerden. Soms werden reeds bestaande scheepvaart-, uitwaterings- of keersluisen gebruikt, maar ook zijn er vele nieuwe gebouwd of bestaande (sterk) aangepast. Soms moesten lokale peilverschillen tussen afzonderlijke poldereenheden worden overbrugd door het opnemen of gebruiken van keersluisjes in bestaande kades of dijken. Hiertoe zijn vaak schotbalkkeringen in

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



vaarten of zelfs in coupures in kades toegepast, maar ook zogenoemde verlaten met houten of ijzeren hefdeuren of duikers met schuiven zijn voor dit doel benut. Het schut of keersluisje ligt ten zuiden van de Zuider Lingedijk, achter Spijkse Kweldijk huisnummer 5, en het behoort tot de eenvoudige waterwerken die deel uitmaakten van de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

Omschrijving

KEERSLUISJE (schut)

Waterkering in het toevoerkanaal van het van omstreeks 1930 daterende, maar intussen opgeheven gemaal van de Heukelemse Polder aan de Spijkse Kweldijk no. 1. Het sluisje zelf ligt ten zuiden van huisnummer 5. De waterkering is omstreeks 5 m lang, 1 m breed en rijst tot circa 2 m boven het waterpeil. Het sluisje bestaat uit een circa anderhalve meter boven het maaiveld uitstekende, gemetselde massa, met hier bovenop een tweetal plaatijzeren windwerken met heugelstangen, waarmee de schuiven (zuidzijde) bediend werden. Aan weerszijden bevinden zich iets uitstekende muurwerken, die overgaan in keermuren. Het metselwerk wordt aan de noordzijde zichtbaar gesteund door een metalen profielbalk, die zich ongeveer op maaiveldniveau bevindt. Het sluisje, mogelijk van rond 1900, is van een type dat zeldzaam is binnen de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

Waardering

Het KEERSLUISJE (schut) nabij de (Nieuwe) Zuider Lingedijk, achter Spijkse Kweldijk huisnummer 5 is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de aan de militair-strategische en civiele bouwkunde gerelateerde waterbouw, die gebaseerd is op het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw).

Het betreft hier een aan de militair-strategische en civiele bouwkunde gerelateerde uiting van historische waterbouwkunde, namelijk een schut of keersluisje uit 1880.

* Ensemblewaarden en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is representatief omdat het een voorbeeld is van een als onderdeel van inundatiewerken gebouwde keersluis en het kent typologische zeldzaamheidswaarde.

* Het onderdeel is tamelijk gaaf bewaard omdat hoofdvorm, bouwkundige detaillering en verschillende onderdelen herkenbaar zijn gebleven.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument